Q. D. B. V.

DISPUTATIO MEDICA

SISTENS

MILLEPEDAS,

IN ILLUSTRI ARGENTORATENSIUM UNIVERSITATE

PRÆSIDE

VIRO Nobilissimo, Amplissimo, Experientissimo atq; Excellentissimo

DN. JOH. SIGISMUNDO HENNINGERO,

MED. DOCTORE EJUSDEMQUE ET BOTANIC. PROFESSORE PUBL. ORD. LONGE CELEBERRIMO, ET H. T. FACULTATIS MEDICÆ DECANO SPECTABILI,

DN. PATRONO, FAUTORE ATQUE PRÆCEPTORE AD DIES VITÆ COLENDO,

SOLENNI ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT,

JOHANNES PHILIPPUS ELVERT, SPIRENSIS, AUCTOR.

Ad d. 12. Mens. Februar. MDCCXI.

HOR. LOCOQUE SOLITIS.

ARGENTORATI,

LITERIS JOSIÆ STÆDELII, ACAD. TYPOGR.

ILLUSTRI
LIBERALITATIS
OTTONIANÆ
DNN. DIRIBITORUM
COLLEGIO.
VIRIS
MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS, MAXIME REVERENDIS, AMPLISSIMIS, CONSULTISSIMIS, PRUDENTISSIMIS, EXPERIENTISSIMIS AC SPECTATISSIMIS.
MÆCENATIBUS SUIS
MAXIMIS
Hanc Dissertationem Academicam
devota
qua par est, animi submissione
D. D. D.
JOH. PHILIPPUS ELVERT,
AUCTOR.

PROEMIUM.

Ria vaſtiſsima regna, minerale, animale & vegetabile, largiſſimum penu remediorum nobis ſuppeditare, notius eſt, quam ut hic demonſtrari debeat, ita ut nil fere in iis exiſtat, quod non dextre adhibitum in emolumentum corporis noſtri cedere queat, ut proinde non tam inopia quam copia & abundantia medicamentorum laboremus. Imo quæ ſunt aut putantur venena, & vitæ noſtræ inſidiantur, legitime præparata, & cicurata optima evadere poſſunt & validiſſima medicamenta, præcipue ſi exiſtunt in manu periti artificis, ubi ſæpius morbis tanquam Deus ex machina occurrunt, ubi enim virus ibi virtus. Illa etiam quæ videntur viliſſima, ſordida & abjecta, ſæpius maximum effectum in graviorum etiam morborum cu-

ratione exſerunt, & alia pretioſa & rara æſtimata multis paraſangis poſt ſe relinquunt. Pro exemplo ex animali regno eſſe poſſunt plura animalia & inſecta, uti ſunt lumbrici terreſtres, formicæ, cantharides, aranei, lacerti, ſcorpii, hirudines, ſcarabæi, &c. imo ipſi pediculi & cimices, quæ ultima animalcula etſi potius in pœnam quam remedium homini data eſſe videantur, tamen & hæc uſu Medico ſuo tempore non carent. Non infimum vero locum inter hæc obtinent Aſelli ſeu Millepedæ, animalcula utut viliſſima æſtimata, in Medicina tamen utiliſſima, & efficaciſſima, quæ in Cathedram Medicam producere, inque virtutes eorum inquirere in præſens conſtitui, cum enim temporis & ſtudiorum ratio poſtulent, ut publicum aliquod profectuum meorum in Medicina ſpecimen ederem, placuit hæc animalcula ſeligere, & in his ingenii vires experiri. Altiſſimum Numen invocantes, ut conatus noſtri feliciter procedant.

I. Ut

I.

T vero ordine procedamus, ab eorum denominatione initium faciemus. Et quidem Græcis dicuntur ὄνοι Galeno hinc inde in suis scriptis, item ὀνίσκοι Dioscoridi & κυβαρίδες, aliis πολύποδες, vel conjunctim ὄνοι πολύποδες, item ὄνοι κατοικίδιοι, nonnullis etiam τύλοι, aliis κύαμοι & hæ sunt præcipuæ denominationes Græcæ. Latinis appellatur Aselli, Millepedæ, Millepedes, & sic in officinis Pharmaceuticis communiter appellari solent: centipedes, multipedes; Cælio Aureliano Chronic. l. 4. c. 4. dicuntur procelliones, aliis porcelliones, quam vocem adhuc retinent Itali, à quibus vocantur hæc animalia porcelleri, & in Lugdunensia Gallia porcelets. Marcellus Empiricus appellat cutiones. Germanice dicuntur Maur- oder Keller-Esel/Schäffelein/Keller-Würm. Gallis Cloportes, Pourcelets.

II.

Et hæ sunt præcipuæ denominationes. Et quidem ὄνοι, ὀνίσκοι, Aselli dicuntur, non quod asino quoad formam sint similes, vel quod motu tardiore incedant, satis enim celeriter sese subducere, & abscondere queunt, sed quod ad colorem ejus lividum potissimum accedant, Germani etiam hoc nomen retinent, & nominant Maur- oder Keller-Esel/ quia ut plurimum in cellis vinariis, sub regulis & muris, eorum rimis aliisque similibus locis humidis reperiuntur: τύλοι

 à cutis

à cutis callo & dutitie. *κύαμοι*, quia contacti in ſeſe contrahuntur, & in globulum complicantur, ubi tum temporis formam fabæ quadantenus referunt, ſeu quod juxta Jonſton. è fabarum folliculis ſeu culmis prodire ſoleant. Millepedæ dicuntur non proprie, ſed idem hic ſignificat ac animal pluribus pedibus præditum, nam quatuordecim tantum habent pedes, ſeptem nimirum in quovis latere.

III.

Referuntur vero Millepedæ ad inſecta terreſtria multipeda non alata, & brevem hic earum dabimus deſcriptionem, ſeu delineationem. Sunt inſecta exanguia ovipara, parva, digitum transverſum vix longa, ſemidigitum fere lata, colore livido cinericio nigricante, in ſuperiore præcipue parte ſeu in dorſo, in ventre vero albicante, quatuordecim pedibus gaudentia, utrinque ſeptem, ſingulis pedibus una junctura vix perceptibilis, latera circa pedes ſerræ modo ſunt dentata, cutem obtinent quaſi ſquamoſam & quadantenus calloſam, ex novem flexuris partim majoribus partim minoribus conſtantem, unde ſeſe contrahere poſſunt & complicare, & juxta Scribonium Largum conduplicare in orbem pilulæ rotundiſſimæ ſimilem, vel ut Galenus loquitur ad fabæ ſimilitudinem, in cutis prominentiis ſeu flexuris hinc inde nigriores ſeu luteæ maculæ conſpiciuntur. Inſtructa ſunt in capite duabus antennis prominentibus, mediantibus quibus viam tentant. Prædita ſunt cauda bifida longiuſcula acuminata. Cutem quandoque ſponte deponere nonnullis putatur, cum eorundem exuviæ interdum reperiantur, de quo tamen non immerito dubitatur. Degunt in cellis aliiſque locis ſubterraneis, uliginoſis ac humidis, rimis parietum, ſub tegulis, lapidibus, hydriis, & vaſis aquariis fi-

ctili-

ctilibus in hortis, item in medullis arborum excisis, & inter corticem ac caudicem putrescentem. Tepido humore vivunt, juxta Jonston. in rimis parietum, aut ædium latebris hyemem transigunt. In calidis regionibus & siccis etiam reperiuntur, sed ibi nocturno rore vaporeque resarciunt, quicquid per diem humoris fuerat exhaustum.

IV.

An ovipara sint vel vivipara nonnulli dubitant: Plerique ovipara statuunt, & quidem Joh. Jonston. Hist. Nat. de in sect. l. 2. tit. 2. c. 1. p. m. 170. ovipara refert his verbis: coëunt, & à coitu ova deponunt candida, splendentia, margaritulis similia multa, & eodem loco coacervata, ut anno 1583. observavimus. Ex ovis primum vermes duriusculi excluduntur, qui aliquantisper fere immobiles hærent & albicantes, tandem parentum more liquorem aut rorem sugunt. Vivum tamen Millepedarum partum observavit, Philipp. Frauendorffer. C. N, C. Dec. 3. ann. 3. obs. 2. p. 3. ubi dum Millepedam microscopio lustrat, circa primum pedunculorum parà capite numerando, vidit aliquid sese movere, non multo post animalculum instar minimi pediculi celerrimo cursu prorumpere, insequente mox altero, tertio usque ad trigesimum septimum intra brevissimum tempus: erant autem hi aselluli bene formati ejusdem inter se magnitudinis, ex eodem foraminulo in loco ad partum cœteroquin inconsueto & quidem matre mortua egressi. Hisce subjungit Christianus Langius in Lect. de Mat, Med. p. m. 429. quæ ipse observavit, his verbis: communiter dicitur, quod ponant ova, quæ in loco humido excluduntur, sed memini, me aliquando observasse, quod fœmellæ ova & tenellulos asellos ventri adhærescentes gerant, pene ad

morem cancrorum fluviatilium: Si quid in hac re conjectari licet, forsan ova sua naturaliter deponunt, ex primo pari pedunculorum, ficuti e. c. gammari seu cancri fluviatiles per certum foraminulum tertio pari brachiorum in primo osse insculptum parere solent, uti de cancri fluviatilis partibus genitalibus prolixe agit Luc. Anton. Portius C. N. C. Dec. 2. ann. 6. obs. 19. p. m. 48. seqq.

V.

Referimus itaque Millepedas ad insecta ovipara, uti talia ovula rotunda rubicundi coloris præterita æstate, sæpius sub vasis aquariis in horto conspeximus. Et sic etiam statuimus ex præexistente seminio & maris ac feminæ congressu produci easdem, non vero absque præexistente ovulo ex sola aliorum corporum corruptione seu putredine procedere æstimamus, quamvis in locis uliginosis potissimum proveniant, generationem enim æquivocam hîc locum non habere asserimus. Nam quod ad instantiam attinet, quando easdem etiam in corpore humano produci posse quidam exempla proferunt, ita Joh. Laurentius Lælius C. N. C. Dec. II. Ann. I. obs. 98. p. m. 228. refert de puella 15. annorum, quæ à perpessis ultra biennium variis symptomatibus, diversis multorum medicamentis frustra adhibitis liberata fuit Syr. emetico Angeli Salæ, quo mediante plures quam 60. Millepedas expulit, & Joh. Nicol. Binninger C. 4. obs. 3. de quodam, qui certa quadam die Millepedas vivas evomuit innumeras, per hypocaustum currentes. Cum in priori casu ipsa puella confessa fuerit, se aliquando magna siti infestatam ex vetusta aliqua cisterna bibisse, hinc facile potuit seminium illarum haurire; in posterio-

ri Binningerus fatetur , in corpore tali cachectico , ejusmodi bestiolas omnino generari potuisse , cum forte imprudenter earum semina cum alimentis admisisset , quæ à calore nativo animari , & idonea putrefactione uti vermes nutriri potuerunt. Nam quod ad Vomitum illum attinet , quem describit. Ros. Lentil. Miscell. Med. Pract. Part. 1. p. 89. ubi præter alia etiam 162. Millepedæ rejectæ fuère , ille morbus omnino ad fascinationem est referendus, sicuti prolixe describitur à p. 81. ad p. 102.

VI.

Differentiam quod concernit , videtur non nisi unam esse speciem , nec inter se differre nisi magnitudine , colore atque loco , dum nempe sunt majores vel minores , coloris fusci cinericei vel albicantis, vel domesticæ aut sylvestres, uti Nicolaus Lemer. trait. univers. des Drog. simpl. p. m. 496. ratione loci natalis differentiam facit , quando inquit : Il y en a de deux especes : les uns sont domestiques , & ils se trouvent dans les fentes des pierres , aux lieux humides & salpetreux , dans les caves. Les autres sont sauvages & ils se tiennent dans les bois. Non enim videtur vel magnitudinem speciem variare cum nutrimentum copiosum hic maximam partem conferat , nec colorem , qui pro diversitate ætatis & loci variat , nec locum, licet locus ubi degunt differentiam & electionem dare possit ad usum Medicum , sicuti majores tanquam meliores ante laudato Lemery expetuntur. Nam aliud plane insectum intelligit Plinius libr. 20. c. 2. ad Millepedas nostras plane non referendum, quando inquit: folia peponum sanant cum vino canis morsus , item Millepedæ , spea Græci vocant

(ubi

(ubi in notis in margine, ſepa Lucano tabificus ſeps, cum inquit, oſſaque diſſolvit cum corpore tabificus ſeps, multipedæ, ſepæ) ob longam piloſis pedibus, pecori præcipue nocivam, morſum tumor inſequitur & putreſcit locus. Nam hoc ipſum animal inter ſerpentes mortiferos refertur. Deſcribitur ab Aëtio ſepe tetrab. 4. ſerm. 1. c. 26. p. m. 774. & à ſepibus percuſſis ſanguinem excerni, inſequi ſaniem graveolentem, & affectæ partis putrefactionem, & intra 3. l. 4. dies perire. Vnde à σήπω putrefacio nomen obtinere dicitur, & ab eodem verbo Græco medicamenta ſeptica appellantur, quæ vim putrefaciendi obtinent.

VII.

Sed ad uſum Medicum quem obtinent, potiſſimum accedamus, cum hujus gratia harum examen ſit primariò inſtitutum; Et quidem veteribus jam uſus innotuit, ut Galenus dixerit, in Medicina maximas habere commoditates, & Langius Mat. Med. p. m. 429. in Medicina multiplicis eſſe uſus, & Ettmüller, etſi ſint inſecta viliſſima in medicina tamen eſſe utiliſſima. Virtutem autem & efficaciam ſuam obtinent à Sale volatili acri nitroſo, quem magna quantitate in ſe poſſident. Vnde obtinent virtutem aperiendi, attenuandi, incidendi, diſcutiendi, abſtergendi, penetrandi & reſolvendi, præcipue vero utilitatis peculiaris ſunt in mucilagine tartarea reſolvenda, calculoque ad mucilaginem reducendo, in obſtructionibus viſcerum aperiendis, ex quibus recenſitis facile patet in multis morbis inſignem laudem mereri, uti ex theſibus ſequentibus in ſpecie patebit.

VIII.

Præcipua vero virtus, quam obtinent eſt diuretica, quæcunque enim Sale nitroſo gaudent valde

de efficaciter Vrinas pellant. Hinc Vrinæ difficultati auxiliantur, mucilaginem Tartaream renibus impactam abstergunt, concretionem sabulosam & mucilaginosam resolvunt, unde in dysuria, ischuria, calculo, tam præcavendo quam curando, doloribus nephriticis &c. laudantur. Præcipue vero in curando calculo commendantur & in confirmationem hujus rei allegantur Horat. Augenius Tom 2. l. 9. ep. 8. p. m. 609. & Wilhelmus Laurenbergius in epistola de calculo; quorum prior exemplum profert de puero calculoso sectioni jam destinato, & de juvene 18. annorum, quorum uterque usu millepedum fuit curatus: Remedium hoc erat, ℞ Pulv. milleped. præp. ʒj ad summum ℈iiij. væ vitæ ℥ß. Juris cicer. rubr. ℥ix. vel x. capiat horis ante prandium quinque; hujus remedii usu, qui proxime incidi debebat, liber ab omni calculo nono die fuit. Ad imitationem Augenij, Wilh. Laurenbergius ut ipse de se refert, provecta jam ætate calculo vesicæ obnoxius factus, eo tamen, Jehovæ auxilio vi medicamentorum admirabili, & labore molestissimo quidem, attamen indefesso liberatus est, sicuti integram historiam lectu dignam prolixe recenset. Dan. Sennertus Practic. l. 3. part. 8. s. 1. c. 2. p. m. 847. seq. & ex hoc deinde plurimi alii autores.

IX.

Vlterius hunc contra calculum effectum confirmat Ettmüller. Schroed. dilucid. in Anglia duabus mulieribus calculo afflictis cum fructu potum hunc fuisse propinatum, eo modo, quem describit Sennertus loco alligato. Hinc pro præservando calculo vesicæ infundere millepedes in cerevisiam fermentandam, & inde potum parare. Et testimonio ejusdem Ettmülleri, Lindanus curavit aliquos ea methodo, quam descripsit Sennertus, cum pulvere millepedum, vel de-

coсto millepedum cum ciceribus. Et hinc ſub variis formulis poſſunt exhiberi; & quidem in forma pulveris, cum arcano duplicato, vel tartaro vitriolato aut in forma potionis. v. c. ℞. Millep. præp. Lap. percar. ocul. 69. præp. ãã. ʒj arcan. tartari gr. xv. Aq vitæ chærefol. fragor. halicacab. ãã. ℥ij ſyr. dialth. Fernel. q. ſ. f. potio cochleatim ſumenda. Aut in forma pilulari pro ſcopo diuretico hac ratione deſcribit Willis. Pharmac. ſ. 2. c. 2. p. m. 83. ℞. Millep. præp. ʒij flor. ſal. ammon. ʒß. Nuc. Moſch. ʒß. Thereb. Venet. q. ſ. ſumat iiij. bis in die. Idem ibid. parat quoque aquam deſtillatam diureticam non inefficacem h. m. ℞. millep. recent. ℔ ij. fol. aparin. chærefol. ſaxifrag. Virgæ aur. ãã. Mij rad. raphan. ſylveſtr. ℥vj Nuc. Moſch. ℥j bacc. Junip. Sem. Dauc. Sylv. ãã. ℥ij conciſis & contuſis affunde ſeri lactis c. vino alb. ℔viij; deſtill. organis communibus, liquor totus miſceatur, doſ. ℥iiij bis vel ter in die. Aut ſuccus expreſſus poteſt exhiberi juxta eundem Williſium hac ratione: ℞. milleped. rec. lotor. num. 40. ad 60. Nuc. Moſch. ʒß ſimul contuſis affunde Væ ſaxifrag. (vel vin. alb. generos). q. ſ. f. expreſſio & ebibatur. Sub forma tincturæ quoque exhibet, paratam ex Millep. ſiccatis cum tinctura ſalis tartari, quam in vehiculo idoneo â gr. 15. ad 30. propinat.

X.

Circa affectum hujus remedii Laurenbergius notavit ſe poſt ejus aſſumtionem totius corporis calorem percepiſſe, tribus vel quatuor horis à ſumto medicamento pectoris quandam compreſſionem, & quaſi imminens animi deliquium. Uſu continuato ſub pubis oſſe ad regionem oſtij veſicæ magnos ſentire cœpit dolores, paulo poſt parum Vrinæ profluebat, & cum ea lamellæ exiguæ inſtar ſquamæ piſcis ſubrubræ, quæ

licet

licet aliquam viſciditatem habere viderentur ad tactum tamen in ſabulum reſolvebantur, ita ut manifeſto appareret, tunicam vel cruſtam eſſe à majore calculo ſolutam. Cujus medicamenti uſum cum continuaret, interdum tertio, quarto, nonnunquam quinto die hujusmodi lamellæ craſſiores & fragmenta grandiuſcula profluxerunt, præcipue ubi balneo aquæ dulcis uteretur. Cum vero & à calculo & ab ejus fragmentis orificium veſicæ eſſet ſauciatum, ad leniendum dolorem medicamentis uſus eſt. Atque ita horum medicamentorum uſu 17. ſeptimanarum ſpacio à calculo iſto liberatus eſt.

XI.

Non immerito hic cautela ſubjungenda, non promiſcue in leviore etiam caſu millepedas exhibendas eſſe aut alia fortiora diuretica, quod etiam admonet Paull. Barbett. Prax. Med. cap. de dol. nephritico p. m. 231. his verbis: ſupereſt hoc loco moneamus, inſecta ea cantharides, millepedes, ſimilisque conditionis alia, diureticis annumerata, non ſtatim ac Urinæ excretio impedita eſt, uſurpanda, cum ſæpius plus damni quam commodi ægrotanti adferant, eò quod ejusmodi animalculorum minutiſſimo ſatis inſit virium, etiam craſſiſſima, attamen fluxilia, mucum ſcilicet, calculos, arenulas & ejus generis alia, ureteres tranſire valentia, penetrandi expellendique. Hinc alia tanquam correctoria addi poſſunt: ſic quando exhibent pulverem milleped. nonnulli addunt flores nitri Mynſichti. Alii Nucem Moſchatam. Nonnulli cum emulſionibus ex ſem. 4. frig. maj. milij Solis papav. alb. & aquis diureticis propinant, aut parant decoctum diureticum ex mucilaginoſis & dulcibus concinnatum, v. c. ex rad. glycyrrh. alth. gramin. bacc. alkek. paſſulis, ſem. 4.

 frigid.

frigid. hordeo, &c. Addito syr. dialth. Fern. & in hoc exhibeatur. Hac enim ratione Sal volatile acre mitigatur & temperatur.

XII.

Cum hic laudentur millepedes ad calculos in mucilaginem reducendos, non prolixe tractabimus illam quæstionem an dentur verè medicamenta lithontriptica? Equidem plurima remedia, imo arcana sub hoc titulo venditantur, sed si dicendum quod res est, effectus titulo non respondet, & sæpius cum exiguo vel nullo fructu exhibentur, modo non quandoque cum damno & noxa darentur. Hoc quidem affirmamus, mucilaginem ejusmodi tartaream nondum in siliceam duritiem concretam ope medicamentorum resolvi posse, ut sub forma muci, luti vel arenularum excernantur, quod millepedes præstitisse exemplis antea productis patet. Hunc effectum iisdem non denegat Dn. Ludovici Pharm. de diureticis animalibus, accuratus alias remediorum censor, inquit: Certum est nobis, quod arenosas in vesica conglobationes interdum expulerint, tum per se tum aliis resolventibus sociati. Certum tamen & hoc est quod in compacto siliceoque Dulech, nil valeant, nil aut parum in propellendo tenum calculo, præsertim vehementiori ureterum crispatura, cujus judicio & nos accedimus. Concludimus verbis Horatii Augenii l. c. p. m. 609. Calculum durum & antiquatum frangere nemo potuit; molliorem, tophaceum, friabilem, recentem cum difficultate frangemus, in juvene, non in sene, ubi aperti sunt meatus, non adstricti, ubi vires validæ, ægrotus Medico paret, Medicusque suo munere perfungitur. Subjungit tamen: Ac etiamsi conditiones adsint hujus-

mo-

modi, rarò tamen hoc opus medicamentis absolvitur. In qua sententia & nos acquiescimus.

XIII.

Vti millepedes ob sal volatile nitrosum egregie incisivum potentem vim diureticam possident, ita etiam conducunt in iis morbis, ubi serum superfluum per vias Vrinarias est eliminandum, cum non tantum vim diureticam obtineant, sed etiam seri visciditatem & lentorem, & propterea facile in partibus stagnans tumores oedematosos pariat, emendent, eique fluxilitatem concilient. Ita in cachexia, & hydrope conducunt, partim serum evacuando, partim in gelatinam abiens attenuando & liquando. Willis in hydrope scorbuto superveniente laudat, & h. m. exhibet. ℞. Milleped. præp. ℥iij sal tartar. ℥ij Nuc. Mosch. ℥j M. f. pulv. dos. ʒß bis in die cum liquore appropriato. River. in Prax. in hydrope præbet asellos cum vino albo tritos, diu continuatos, tanquam remedium efficacissimum ad provocandam urinam. Et sæpius in hydrope sale volatili prædita remedia fixis sunt præferenda, uti hoc ipsum quoque monet Willis Pharm. Rat. Sect. 2. cap. 3. b. inquit: in hoc statu ad urinas ciendas ea tantummodo propinare oportebit, quæ sanguinis constitutionem ita restituunt & emendant, ut pars serosa intra renes separari & uberius amandari possit, in quem finem non acida aut lixivialia, verum sale volatili prædita destinantur. Nam sæpius observavi, in ejusmodi ægrotantibus, ubi mineralium stagmata acida, salis tartari aliorumque deliquia aut solutiones, noxæ potius quam commodo extitere, succum herbarum sale volatili abundantium, nec non millepedarum expressiones plurimum juvasse. Jonst. Pract. lib. 4. c. 47. in ascite lau-

dat sal millepedarum, qui si evomitur pro deplorato æger à quibusdam habetur. In Tympanite si aliqua remedia opem promittunt infusum millepedarum cum Nuce Moschata in aqua diuretica commendat Willis Pharm. rat sect. 2. c. 4. p. m. 151.

XIV.

Ad humores viscidos resolvendos utiles sunt, ita in appetitu ob ventriculi mucilaginem imminuto laudat Schrœderus, licet nos in hoc affectu commodiara & meliora prostare censeamus. In ictero à bilis viscidirate, & hinc orta obstructione quoque utiliter dantur. Galen. in l. de medicinis facil. parab. in morbo regio ex mulso propinat. Et Plin. l. 30. c. 11. in vini hemina exhibitas laudat. Nec solum in Hepatis sed etiam reliquorum viscerum infarctu utiles sunt, quia potenter incidunt, penetrant & resolvunt, hinc Ettmüll. etiam in affectibus splenis & hypochondriis magni usus esse dicit. Willis. Pharm. Rat. Sect. 2. c. 1. p. m. 126. h. m. in ictero præscribit: ℞. Milleped. recent. & viv. n. 50. ad 100. croci ʒß Nuc. Mosch. ʒj simul contusis affund. ▽Chelidon. ℥iiij f. expressio fortis & ebibatur, ad hunc modum sumatur primo semel, dein bis in die per septimanam.

XV.

Inprimis vero in asthmate & resolvenda mucilagine implente & infarciente Pulmones, non haberi potentius remedium idem Ettmüllerus affirmat, ratione salis volatilis incidentis, quocunque modo præparentur & propinentur, propinati in mediocri dosi sunt expertissimi in asthmate, sive aselli cum aceto & vino propinentur ad aliquot. gr. v. usque ad ℈j sive in petia ligati infundantur vino & hoc post

ex-

expreſſionem hauriatur, ad infarctus pulmonum mire conducit & egregie convenit; alii faciunt Electuarium ex milleped. præparatis cum melle & gum. ammoniaco pro curando aſthmate & ſimilibus pulmonum affectibus eſt expertiſſimum & potentiſſimum. Galen. lib. 7. de compoſ. med. ſec. loc. cap. 6. p. m. 186. ubi de orthopnæa ſeu aſthmate agit, inquit: cœterum aſellorum meminit inter ea (Aſclepiades nempe, quæ ad dyſpnoicos conſcripſit) ut qui tenuatoriam & diſcuſſoriam vim habeant, verum quo conſilio ad uſum ipſorum pervenerit, non habeo quod dicam. Idem affirmat Andromachum ad orthopnæam Elatherii oboli dimidium cum aſellis tritis ex væ cyatho dediſſe. Ettmüllerus hinc inde in ſuis operibus valde extollit eorum uſum. In Praxi dicit: aſelli ex præſtantiſſimis ſunt ſpecificis, contra aſthmata, communiter quidem ad humida laudantur, non inepte tamen etiam ad convulſiva adhibentur. Adeo ut fomiti quorumvis aſthmatum eradicando videantur convenientiſſima & cap. de aëris inſpiratione læſa dicit: vix ſcio an melius magisque conducens remedium ſit contra aſthma, quàm aſelli, hi ipſi nāmque ab omnibus authoribus commendantur, quidam vinum macerationis millepedum pro potu ordinario aſthmaticis propinant. Subjungit: recte hinc dicit Lindanus in Coll. M. S. ſuper Hartmannum: quod in ſolo hoc animalculo perfecta ſit cura aſthmatis. Concludit his verbis: Et ſane multa alia in his latent arcana, quæ paucis nota.

XVI.

Joh. Ferdinand. Hertodt in ſua Crocologia c. 13. pag. m. 128. in aſthmate puerorum commendat, inquit: Nos in aſthmate puerorum millepedas, cum cro-

co

co & cinamomo vino infundimus, & modico sacchari candi albi edulcoramus, certissimo experimento. Francisc. Joël. in sua Praxi sequentem potionem usurpavit in asthmate, ex quo deinde plures alii eam desumsere. ℞. Vin. Milleped. vel asellor. ℥viij syr. hyssop. marrub. āā. ℥ij Essent. helen. ʒij Croc. ʒß. M. f. potio pro aliquot dosibus. Tale vinum macerationis millepedum in diæta loco vini consueti, quidam adhibendum suadent, cujus vini usum mire commendat Ettmüll. Instit. p. m. 84. in asthmate senili. In phthisi nonnulli quoque exhibent, uti Bonet. in Polyath. p. m. 61. dicit: quin imo pulvis oculorum 691. millepedum, aliorumque sale alcali aut volatili præditorum sæpe magno cum fructu exhibetur. In phthisi sub forma pilularum dat Willis. Pharmac. rat. Sect. 1. c. 6. p. m. 51. ℞. Milleped. præp. ʒij pulv. sem. urtic. bardan. āā ʒß ol. nuc. moschat. stillat. ʒj sal. succin. ʒß succ. glycyrrh. q. s. f. pil. exiguæ, quarum tres sumantur mane & vesperi. In tussi puerorum convulsiva & phthisi incipiente seq. præscribit mixturam ibid. p. m. 54. ℞. Milleped. vivorum mundat. ℥ij sem. anis. ʒj nuc. mosch. ʒß sacchar. albiss. ℥j contusis affund. aq. hyssop. ℥vj limacum ℥ij f. expressio fortis. dos. cochl. ij vel iij bis in die.

XVII.

Uti in asthmate humido & viscido utiliter exhibentur, ita quoque in convulsivo non inepte dantur, in forma pilular. exhibet Bonet. Polyalth. pag. m. 168. ℞. Millep. præp. ʒij flor. benz. ʒß salis succin. ℈ij Extr. helen. ʒß Castor. ʒß Croc. ʒj Thereb. Venet. q. s. f. massa in pilulas exiguas formanda, capiat iiij omni mane & vesperi. Sicuti easdem Willis tract. de morb. convulsiv. cap. 5. p. m. 485. hoc modo præscribit in convulsionibus. ℞. Pulv. Milleped. præp. ʒiij sem. am-

meos ℥j f. pulv. divid. in 10. part. æq. ſumatur doſis bis in die. Vel aſellis 12. contuſis cum vino albo affuſo exprimatur ſuccus f. hauſtus, ſumatur bis in die. Vel ℞. Milleped. mundator ℔j caryophyll. conciſ. ℥ß ſuperaffunde vini albi ℔ij deſtillentur in cucurbita vitrea doſ. ℥j ad ℥iß bis in die. Nec ſolum in motibus convulſivis, ſed etiam in Paralyſi idem Willis. Patholog. part. 2. c, 9. p. m. 219. in forma pilularum præſcribit. ℞. Millep. præp. ʒiijß Margar. ʒiß rad. dictamn. Cret. ʒj Thereb. Venet. q. ſ. f. Maſſa, formetur in pilulas exignas doſ. ʒß ſuperbibendo hauſtulum aquæ deſtillatæ.

XVIII.

Cum inſignem poſſideant vim incidendi & diſcutiendi, in angina aliisque tumoribus reſolvendis & abſumendis commendantur. Galenus l. 6. d. comp. med. ſec. loc. p. m. 174. ſub titulo, quæ Archigenes ſcripſit ad gurguliones inflammatos inquit: quidam aſellos in potu exhibent, aut delingendos dant, aut dolentibus & affectis partibus illinunt & valde ſe juvari teſtantur. Dioſc. l. 2. c. 23. q. Millepedes illini anginis cum melle utiliſſimum. Platerus in ſua Praxi: in angina oleum in quo millepedes coquuntur utile dicit: idem dicit: cum tumores non ſolum elicere, ſed eoſdem ſimul exſiccare, abſumere, digerere animus eſt, ad ſeq. progredimur, millepedes ſiccatos, pulveriſatos & cum melle inunctos, conf. Bonet. Polyalth. p. 11. & 12. in aliis quoque tumoribus & concretionibus, item in ſcrophulis parotidibus &c. diſcutiendis cum fructu applicantur.

XIX.

Singularis quoque vis anodyna iis adſcribitur, unde in multis morbis cum dolore conjunctis adhi-

 ben-

bentur. Galen. l, 2. d. comp. med. sec. loc, p. m. 137. ubi de cephalæa s. capitis dolore antiquo agit, inquit: maxime etiam prosunt, sub aquario vase nascentes aselli, millepedæ appellati si oleo incoquantur, & Willis Patholog. part. 2. c. 2. p. m. 149. q. Millepedum usus hic omitti aut postponi non debet, utpote quorum succus expressus, aqua destillata, etiam pulvis ex iis paratus pro curandis antiquis & pertinacibus cephalalgiis opem sæpe egregiam præstant. Similiter quoque in aurium doloribus præscribuntur: Galen. l. 3. de comp. med. sec. loc. sub titulo quæ pharmaca Archigenes ad aurium dolores conscripsit, q. Severus asellos cum unguentis tritos ulceratis infundebat. Bonet. Polyalth. p. m. 999. q. in doloribus aurium convenit oleum decoctionis asellorum, tepide auribus instillatum, aut cum bombace iisdem intincta immissum, & Riverius Prax. lib. 3. c. 3. p. m. 220. aselli in oleo violaceo, nymphææ & rosaceo infusi & expressi in doloribus aurium præstans faciunt anodynum. Hæc enim animalia eximiam habent vim dolorem sedandi eaque ratione in doloribus, dentium, hæmorrhoidum aliisque usurpantur, & in oleis cum aqua decoquuntur ad aquæ consumtionem.

XX.

Non tantummodo vero in doloribus oculorum sed etiam aliis eorundem affectibus conducunt. Unde Joh. Jonston. hist. Nat. de insect. p. m. 170. q. Oculorum fere omnes morbos ab adnatis vel innatis ortos tollunt, catarrhacta excepta, si recentes bene contriti ex convenienti liquore sumantur, vel extra adhibeantur. Langio l. c. oculorum vitiis interne & externe mederi dicuntur. Ita in inflammationibus oculorum interne pulverem Millepedum præscri-

pſit Joh. Muys Chirurg. ration. decad. vj. obſ. 8. p. m. 21.

XXI.

In dolore hæmorrhoidum urente ſæpiusque atrociſſimo, gratum millepedæ præbent levamen, ita Jonſton. Pract. l. 4. c. 25. ſuadet ut millepedes in adipe Gallinæ, butyro non ſalito an. part. æq. & adipe anguillæ ad conſumtionem decoquantur. Obſtetrix Gallica part. 4. c. 4. his ſic utitur. ℞. Poma arida (vel potius putrida) bulliant cum aqua roſacea ad mollitiem, admiſce aſellos contritos, tunc inducantur linteo & imponantur m. & v., videbis tumorem, inflammationem & dolorem ſtatim mitigari. Petr. Borellus c. 1. obſ. 63. p. m. 65. aſellos cum radice porri in oleo incoquit, & ſi ſunt externæ hæmorrhoides illinit, ſin vero internæ intus infundit oleum. Moſ. Charas Pharm. ita præſcribit: ℞. Pulp. milleped. Ung. popul. ol. ovor. ãã ℥j extract. opij ʒj M. f. l. a. liniment. Sed opium anodynis externis fruſtra addj videtur. Reiner. Solenander Conſil. Med. Sect. 4. Conſ. 20. p. m. 381. Unguentum inde conficit, ſed ait ſe ſæpius hoc ante hac uſum, & uti feliciter, parat h. m. ℞. olei violac. ℥ij aſellorum ℥j addit, centum aſelli mediocres ut plurimum unciam pendent, tuſos inde oleo, atque in vaſe terreo leviter coque, tum adde ceræ albæ recentis unciam mediam, deinde cola & exprime in aquam frigidam, ſi exterius prominent, unguentum in ſplenio imponit, ſin intus latent in formam glandis involvit, atque ſplenium linamento inductum ſuperaddit. Eosdem aſellos in doloribus hæmorrhoidum tanquam remedium ſecretum laudat Rod. à Fonſeca, l. 1. Conſ. 27. p. m. 184.

XXII.

In doloribus scorbuticis, item in arthritide vaga scorbutica quoque à nonnullis utiles censentur conf. Willis. de affectibus hystericis & hypochondriacis. Et quidem in arthritide vaga scorbutica dilaudat. Gregor. Horst. Epist. Med. Sect. 2. p. m. 354. q. quod asellos attinet non repugnarem, tam virtute sua tartareas collectiones easdem dissolvere, quam etiam aliena quadam qualitate vim expultricem extimulare posse, quo conjunctis aliis appropriatis eò citius malignitas nervosis partibus inimica discutiatur. Confirmat hoc ipsum Valent. Andr. Mollenbroec. de varis c. 13. p. m. 237. & maximam vim habere obstructionem viscerum reserandi, & tartareas collectiones dissolvendi. Allegat ibidem literas Lic. Pflug Chymiatri Erfurtensis, se putare quod ex iis æquivalens cum eo, quod ex viperis fit, medicamentum parari possit, si in sal redigantur imo exiccati & pulverisati chronicos morbos curent, quia ob sal terræ mire aperiant & deoppilent. Narratque simul in iisdem literis, Empiricum Anglum ex Cantharidibus sal crystallinum parasse eoque in curandis morbis multa præstitisse ac dimidio istius salis grano pro dosi, podagricos & calculosos prodigiose curasse. Quod ultimum tamen suo loco relinquimus.

XXIII.

Denique etiam usurpantur, pro curandis ulceribus malignis & phagædenicis, item vulnera recentia & inveterata solent nonnulli curare usu interno asellorum ac in Anglia hoc usitatum esse Ettmüllerus refert. Exemplum gravis ulceris curati per internum usum pulveris millepedum refert Laz. River. Cent. 4 obs. 89. p. m. 552. mulier nobilis laborans tumore mammæ sinistræ perduro ex concretione lactis, irritis omnibus

curata est sumendo ʒj pulveris millepedum præp. in jusculo per triduum, hujus autem pulveris eximias dotes sæpe vidimus & audivimus ab expertis in hujusmodi tumoribus ex lacte concreto, nec non etiam in cancro mammarum ac reliquarum partium, ut contigit cuidam viro religioso, qui patiebatur ulcera multa etiam profunda in multis partibus corporis, præcipue vero in tibiis, à quibus brevi tempore curatus est sumendo ʒi prædicti pulveris, per 7. vel 8. dies alternos, præmissis tamen præmittendis, præterea pulvis hic cum sit tenuium partium, insigne præbet aperitivum & diureticum.

XXIV.

Multifarii usus esse ex dictis patet, ut recte Galeno non uno in loco & non ad unum morbum celebrentur, ita externo usu varie se quoque commendant, uti ex supra dictis satis patet, vivi impositi phagedænam perimere dicuntur Schrœdero, itemque paronychiæ succurrunt, mammis fœminarum exulceratis conducunt in forma emplastri, contriti & cum therebinthina, myrrha, applicati ulcera aliàs sanatu difficilia curant, in fistulis succus è vivis elicitus inijcitur, & si quæ sunt alia.

XXV.

Non tamen promiscue & sine cautela exhiberi debent, ipsum pulverem squameum quasi & vel originis causa, ingratiorem pronunciat Dan. Ludov. cap. d. diureticis animalibus. p. m. 336. dum dentur tot acceptiora palliativa, & nihilominus ipsa dispositio (calculosa) inemendabilis passive deprehendatur: sed non quævis ingrata sunt statim reijcienda, & lubenter concedimus iis qui talia remedia ratione originis abhorrent, non esse exhibenda, nec etiam insciis sed multi tamen dan-

tur, qui talia plane non fastidiunt, modo optatus sequatur effectus.

XXVI.

Circa dosin quoque cauti esse debemus, quidam exhibeat à ℈j ad ʒj in pulvere, quæ dosis tum ratione molis, tum ratione effectus nimia est, est enim pulvis levis admodum, & recte Schrœderus dicit: non facile ℈j transcendo, nec usum continuo nimia quippe resolvendi vi incommoda non parva inferre possunt. Satius mihi videtur à minori dosi incipere, eamque pro tolerantia ægroti, & morbi conditione sensim augere. Aliàs quoque varia incommoda recensentur, quæ post assumtionem insequuntur, nimirum calor totius corporis, pruritus in inguine, non secus ac ex cantharidibus assumtis, id quod tamen vix aliter quam de dosi excessiva intelligendum erit, angustia præcordiorum, & in tenerioribus deliquia, hinc cum acres sint aselli, in delicatis ob metum incommodorum dictorum vix pulverem eorum in usu esse censet Ettm. Comment. Ludov.

XXVII.

Vlterius & hoc observandum, quod in compacto siliceoque calculo nil valeant: deinde quod in ipsis doloribus nephriticis atrocioribus nil vel parum valeant, in propellendo renum calculo, sicuti in genere reliqua quoque fortiora calidiora & acriora pellentia exulare debent, præsente scilicet vehementiore ureterum crispatura, uti Ludovici loquitur, qua supposita omnia pellentia in vanum adhibentur, cum alias dolores exasperentur, potius tunc conveniunt lubricantia, blanda demulcentia, anodyna & antispasmodica.

XXVIII.

Modus exhibendi varius est, vel enim recenter

ca-

capiuntur & ſuccus expreſſus vel in juſculo, aut aqua convenienti, vel etiam vino albo diuretico exhibentur. Addi poteſt vino cinamomum, & ſaccharo edulcoretur. Qua ratione vero copia eorum colligi poſſit, modum tradit Mollenbrocc. de varis p. m. 238. ſi nimirum orbes juſculo carnium madefacti in cellis aliisque ſubterraneis locis, ubi degere ſolent, ponantur, facile ibidem congregabuntur, quos in vas aliquod conijcere & brevi temporis ſpacio magnam eorum copiam habere poteſt. Exſiccati in forma pulveris dantur, licet hac ratione ſint ingratiores. Quomodo vero ſub aliis formulis tam interne quam externe dari poſſint, ex ſuperioribus theſibus facile perſpici poterit.

XXIX.

Hoc adhuc adjungendum eſſe videtur, an ſignatura aliquod indicium præbeat de viribus millepedum, ſiquidem nonnulli dicunt locum natalem ſaxoſum indicare ad calculorum curationem aſellos facere, pariter aptitudine & propenſione ſe contrahendi indicare ad convulſiones non eſſe inutiles, quæ indicia tamen infirmo admodum ſtant talo, nec ulli ſolido fundamento innituntur.

XXX.

Variæ autem millepedum inſtituuntur præparationes, alii cum vino lavant, & exſiccant, alii cum aceto idem faciunt. Ludovici Pharm. aſellos modo ſimpliciſſimo nec vulgo deſtructorie potius præparatos cujuslibet delectui remittit. Et quo ſimplicior eſt præparatio eo videtur melior, Sennert. Prax. l. c. p. 849. ſeq. profert præparationem. Sumuntur millepedes, aqua ononidis abluuntur, ut à ſordibus purgentur, deinde vino Hiſpanico inebriantur, hinc conjiciuntur in ollas vitreatas luto diligenter occluſas, in furnum à

panis

panis coctione calentem collocantur, ut in pulverem redigi possint. Huic pulveri rursum affunditur vinum Hispanicum, & sic imbibitio & exsiccatio tertio repetitur, quarta vice hoc liquore irrorantur, ℞. ▽ fragor. ℥iij spir. vitriol. ʒiß. iterum pulvis exficcetur & tenuissime contritus in vitro usui servetur. Sola lotio cum vino sufficere nobis videtur & vase clauso exsiccatio, nec opus est ut lotio tertia vice repetatur, sicuti eam suadet Pharm. Aug. p. m. 405. fit enim cum partium volatilium deperditione. Neque enim, judicio Zwelfferi ulla venenositas ab asellis pertimescenda est, quin potius cavendum, ne in dosi ac utendi modo error committatur.

XXXI.

Nec tam correctio est quam castratio quando siccatas & pulverisatas spiritu vitrioli imbibunt, nam secundum Hoffman. Clav. in Schrœd. sufficiunt tantum in pulverem redacti absque spiritus vitrioli imbibitione ad mucilagines tartareas in renibus & vesica resolvendas. Longe magis est præparatio destructoria, quando collectan. chymica Leydens. cap. 143. p. m. 126. talem millepedum præparationem in calculo & urinæ difficultate docent, ut abluantur in vino albo, in vase terreo cooperto in cineres comburantur. Postea in alcohol terantur, vino irrorentur quantum imbibere possunt, levi igne siccantur de novo vino albo irrorantur, hoc tertia vice repetitur, ultima vice singulis unciis asellorum in cineres crematorum additur olei vitrioli ℈j, exiccantur cum spatula lignea ad siccitatem, ita obtineri dicunt pulverem diureticum maximarum virium, cujus ʒj exhibent cum aq. vitæ ℥ß & decoct. cicer. ℥v. l. vj. exhibendum mane jejuno stomacho hor. iiij vel v. ante pastum.

XXXII. Parari

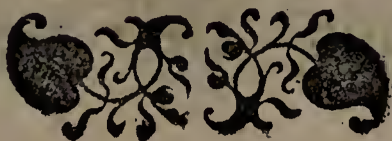
XXXII.

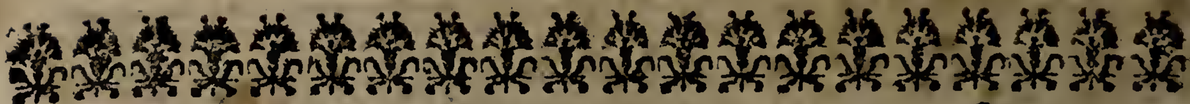
Parari etiam ex iisdem posset magisterium, cum spiritu nitri & oleo tartari ad imitationem magisterii cantharidum Ludovici p. m 336. ad urinæ mucorisque sollicitationem, quo tamen commode carere possumus. Tinctura quoque inde fieri poterit, si cum liquore nitri fixi irrorentur, & spiritus vini tartari satus affundatur, Willisius extractionem cum tinctura tartari parat, uti supra allegavimus. Aqua diuretica efficax & valida inde per destillationem elici poterit, qualem ex Willisio supra descripsimus. Nonnulli affusione aquæ appropriatæ ophthalmicam aquam destillant quam in oculorum vulneribus atque ulceribus laudant. Infunduntur quoque in oleo pro usu externo anodyno.

XXXIII.

Et hæ sunt præcipuæ præparationes. Eduard. Bolnestus in aurora chymica cap. 5. §. 10. p. m. 20. tradit quintam essentiam centipedum, quam commendat summum sanguinis purificativum etiam in lepra, & ad omne genus ulcerum, sed præterquam quod elogia hæc sint hyperbolica, laboriosus eam parandi modus vix operæ pretium mereri videtur. Cæterum hoc ultimo adhuc subjungendum, si millepedæ integræ destillentur, vel ex retorta vitrea, vel ex cucurbita igne arenæ, exhibebunt. 1. Phlegma. 2. Spiritum urinosum, 3. Sal volatile, & denique 4. Oleum Empyreumaticum.

FINIS.

Pereximio Dn. Respondenti
Amico perdilecto
DE
Speciosis in Medicina
progressibus gratulatur

FRANCISCUS BALTHASAR
von Lindern / M. D.

Erpulchre & non insigni ratione Mant. l. II. syl. laborum prœmia acquirendi hocce sequenti præstantissimo remedio viam nobis manifestavit, dicendo,

Certandum est nulli veniunt sine Marte Triumphi,
Et nisi certanti nulla corona datur.

Et profecto elegantissimum hoc assertum si ulla in arte vel scientia, certe in Medicina est commendandum, quippe cujus solida fundamenta non nisi industria ac indefesso labore acquiri possunt. Tu itaque pereximie Domine Defendens quam

quam optime quoque facis, qui felices in ſtudiis facere ſatagis progreſſus, ut ardenti deſiderio faſtigium honoris adſcendendi diligenti animo incedas & pro tempore ea, quæ manuductione fideli Præceptorum Tuorum per plures hactenus annos imbibiſti, publico documento proprio marte & ingenio elaborato, jam ſolenni Eruditorum diſquiſitioni exponas. Propterea nullum dubium eſt, ſi ita conatu infatigabili pergas, quin per Induſtriam hancce futurum ſit, ut Metam prœmiis abundantem ad mea Tuorumque tandem Vota adipiſcaris. Vale dabam Arg. è Muſéo d. 5. Februar. 1711.

Dum

Um quid de centumpedibus defendere tentas
Sic precor ex animo ut numen conata ſecundet,
Aſſiſtatque tuis ſtudiis cum laude peractis
Quo tandem largam meſſem decerpere poſſis.

Hæc pauca animo ſuo dilecto Reſpondenti apponere voluit

J. A. Leiterſperger, Med. Cultor.

Ui Tibi de celsâ proponis, Amice, Cathedrâ,
Millepedum vires hocce die eruere;
Et dubiis contorta plicis quæſita, parato
Ac exquiſito ſolvere judicio,

Gratu-

Gratulor ex animo Tibi, ſemper & apprecor, hiſce
Adſpirent cœptis fata ſecunda tuis.

Ita
Doctiſſimo Domino Reſpondenti
Commilitoni ſuo amantiſſimo
vovet

Joh. Caſparus Muſtinger,
Med. & Chir. Stud.

Um TIBI ſit curæ, dare jam ſpecimen ſtudiorum
Ardua ſcrutando ſedulitate Tua;
Dum foves niſus hos, laudibus ecce vehêris,
Atque Galenus opes, commoda multa dabit.

Paucula hæc Dn. Reſpondenti ex ſincero amicitiæ vinculo gratulabundus adjecit,

J. J. Kœrner, SS. Th. Stud.

Iccine mi affinis! docto tentami-
ne comples?
Spem claræ stirpis? sic tibi mu-
sa favet;
Perge Tuis studiis, nam nil nisi vera fa-
tebor.
Inde eris aonii gloria magna chori.

Hac pauca Nobilissimo Dno Respondenti nec non Cognato sibi Charissimo in perpetui amoris testimonium adscribit

M. Elvert, LL. Cultor.

